



שיעור פתיחה - מצות מינוי דינים בזה"ז

מהם. וכמו כן ימנו נוגשים בעם הסובבים בעיר בשוקים וברחובות יביטו עיני בני אדם בסחורות ממכרם ומקחם עד שלא יהיה ביניהם העול ואפילו בדבר מועט. והמצוה שבאה בזה הוא אומרו יתברך [דברים ט"ז, י"ח], שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, וכו'.

ואין מעמידין סנהדרין לעולם בין סנהדרי גדולה בין סנהדרי קטנה אלא סמוכין, ומשה רבנו סמך לתלמידו יהושע כמו שכתוב [במדבר כ"ז, כ"ג] ויסמוך את ידיו עליו, וכמו כן סמך לשבעים הזקנים שאסף אליו, ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים עד סוף כל הסמוכים. וכו'.

ונוהגת מצוה זו, כלומר סנהדרי גדולה וקטנה ובית דין של שלשה, בארץ ישראל שיש שם סמיכה, אבל לא בחוצה לארץ שאין סומכין בחוצה לארץ, אבל מכל מקום כל הנסמך בארץ ראוי לשפוט אפילו בחוצה לארץ, וזהו מה שאמרו זכרונם לברכה [מכות ז' ע"א] סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, ואולם אין להם רשות לדון בדיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ אלא בזמן הבית ובזמן שיהיו סנהדרין קבועה בירושלם. וכו'.

וזאת אחת מן המצוות המוטלות על הצבור כולן שבכל מקום ומקום, וצבור הראוי לקבוע ביניהם בית דין כמו שמבואר במסכת סנהדרין [ב' ע"ב] ולא קבעו להם ביטלו עשה זה, וענשן גדול מאד כי המצוה הזאת עמוד חזק בקיום הדת. ויש לנו ללמוד מזה שאף על פי שאין לנו היום בעוונותינו סמוכים, שיש לכל קהל וקהל שבכל מקום למנות ביניהם קצת מן הטובים שבהם שיהיה להם כח על כולם להכריחם בכל מיני הכרח שיראה בעיניהם בממון או אפילו בגוף על עשית מצוות התורה ולמנוע מקרבם כל דבר מגונה וכל הדומה לו. ואל הממונים גם כן ראוי לישר דרכם ולהכשיר מעשיהם ויסירו חרפת העם מעליהם פן יענו אותם על מוסרם שיטלו קורה מבין עיניהם. וישתדלו תמיד בתועלת חבריהם הסמוכים עליהם ללמדם דרך האמת ולתת שלום בכל כחם ביניהם, ויטשו ויניחו וישכחו מלבם כל תענוגיהם, ועל זה ישתו לבם ובו יהיה רוב מחשבותם ועסקיהם, ויתקיים בהם מקרא שכתוב [דניאל י"ב, ג'] והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

ד. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד הלכה א

אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה אחד מהן סמוך מפי הסמוך, ומשה רבינו סמך יהושע ביד שנאמר ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו, וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכניה, ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבינו, ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין מעולם.

א. דברים פרק טז פסוק יח (פרשת שופטים)

(יח) שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשֹׁכְטֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צֶדֶק: (ח) כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבַר רִיבֹת בְּשַׁעְרֶיךָ וְקָמַת וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹנֶה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: (ט) וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הֵהֱם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: (י) וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹנֶה וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹד: (יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹד וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל: (יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שְׂמַע אֶל הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשִׁרְתָּ שָׁם אֶת יְקֹנֶה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (יג) וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד:

ב. מדרש הגדול דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט. בא הכתוב לעשות בית דין הגדול על כל בתי דינים, כשם שבית דינו של משה על כל בתי דינים, כך בית דין הגדול שבירושלם על כל בתי דינים. כי יפלא. אין פליאה אלא כסייה שנאמר כי יפלא בעיני שארית העם הזה (זכריה ח, ו), ואומר הממני יפלא כל דבר (ירמיה לב, כז). כי יפלא. במופלא שבבית דין הכתוב מדבר. ממך. זה יועץ, וכן הוא אומר ממך יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל (נחום א, יא). דבר. זו הלכה למשפט. זה הדין בין דם לדם. בין דם נדה לדם לידה לדם זיבה בין דין לדין. בין דיני ממונות לדיני נפשות לדיני מכות. ובין נגע לנגע. בין נגעי אדם לנגעי בתים לנגעי בגדים. דברי. אלו הערכים והחרמים וההקדשות. ריבות. זו השקיית שוטה ועריפת עגלה וטהרת מצורע. בשעריך. זה לקט שכחה ופיאה. וקמת. וקמת מיד וקמת מבית דין. ועלית. מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.

ג. ספר החינוך מצוה תצא - מצות מינוי שופטים ושוטרים

למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה בעל כרחם, ויצוו בראוי לעשות וימנעו הדברים המגונים, ויקיימו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצוות התורה ומניעותיה צריכות לאמונת כל איש ואיש. ומתנאי המצוה הזאת שיהיו אלה הדיינים מדרגה עליונה ממדרגה, וזה שנעמיד בכל עיר ועיר עשרים ושלשה דיינים מקובצין כולן במקום אחד משערי המדינה הראויה לזה המנין, וזאת היא סנהדרי קטנה, ונעמיד בירושלם בית דין גדול משבעים דיינים, ונעמיד אחד על השבעים ההם והוא הנקרא ראש הישיבה והוא אשר יקראו החכמים נשיא כמו כן, והיו כולן מקובצין במקומן המיוחד להם. ומקום שהוא מועט המנין שאינו ראוי לסנהדרי קטנה יעמידו בו שלשה ישפטו הם הדבר הקטן, והדבר הקשה יביאון למי שהוא למעלה

ה. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד הלכה ד

אין קרוי אלהים אלא בית דין שנשמך בארץ ישראל בלבד והם האנשים החכמים הראויין לדון שבדקו אותן בית דין של ארץ ישראל ומינו אותם וסמכו אותן.

ו. רמב"ם הלכות ממרים פרק א הלכה ד

כשהיה בית דין הגדול קיים לא היתה מחלוקת בישראל, אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל שואל לבית דין שבעירו אם ידעו אמרו לו אם לאו הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחיו עולין לירושלים ושואלין לבית דין שבהר הבית אם ידעו אמרו לו אם לאו הכל באין לבית דין שעל פתח העזרה, אם ידעו אמרו להן ואם לאו הכל באין ללשכת הגזית לבית דין הגדול ושואלין, אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל, ידוע אצל בית דין הגדול בין מפי הקבלה בין מפי המדה שדנו בה אומרים מיד, אם לא היה הדבר ברור אצל בית דין הגדול דנין בו בשעתן ונושאים ונותנים בדבר עד שיסכימו כולן, או יעמדו למנין וילכו אחר הרוב ויאמרו לכל השואלים כך הלכה והולכין להן, משבטל בית דין הגדול רבתה מחלוקת בישראל זה מטמא ונותן טעם לדבריו וזה מטהר ונותן טעם לדבריו זה אוסר וזה מתיר.

ז. רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה ח

וכיצד דנין זקן ממרא, בעת שיפלא דבר ויורה בו חכם המגיע להוראה בין בדבר שיראה בעיניו בין בדבר שקבל מרבותיו, הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלים ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית, אומרים להן בית דין כך הוא הדין, אם שמע וקבל מוטב ואם לאו באין כולן לבית דין שעל פתח העזרה ואומרים להם גם הם כך הוא הדין, אם קבלו ילכו להן ואם לאו כולן באין לבית דין הגדול ללשכת הגזית שמשם תורה יוצאת לכל ישראל שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה', ובית דין אומר להם כך הוא הדין ויוצאין כולן וכו'.

ח. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד הלכה ח

ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים, והוא שיהיה ראוי לכל הדברים, כיצד חכם מופלא שראוי להורות לכל התורה כולה יש לבית דין לסמוך אותו וליתן לו רשות לדון ולא להורות באיסור והיתר, או יתנו לו רשות באיסור והיתר ולא לדון דיני ממונות, או יתנו רשות לזה ולזה אבל לא לדון דיני קנסות, או לדון דיני קנסות אבל לא להתיר בכורות במומין, או יתנו לו רשות להתיר נדרים בלבד או לראות כתמים וכן כל כיוצא בהן.

ט. רבינו ירוחם - מישרים נתיב א חלק ד דף ט טור ג

צריך הדיין להיות לו רצועה ללקות ומקל למכת מרדו' וסנדל לחליצה, סנהדרין. צריך הדיין להיות סבלן כמו אב לבן והצבור

שיסבלו הדיין והדיין שיכריחם סנהדרין [ח' ע"א] מצוה מדרבנן למנות שופטים בכל עיר ועיר אף על גב דאין לנו סמיכה עתה כדמוכח בסנהדרין.

י. טור חושן משפט הלכות דיינים סימן א

ותנן בפ"ק דמכות [ז א] סנהדרין נוהגת בין בארץ בין בח"ל ומסקינן בגמרא שאין ח"ל שוה לארץ שבארץ חייבין למנות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובח"ל אין חייבין למנות אלא בכל פלך ופלך ולא בכל עיר ועיר ודוקא בזמן שיש סמיכה אבל האידנא דליכא סמיכה כל הדיינים בטלים מן התורה כדכתיב לפנייהם לפני אלהים הכתובים בפרשה דהיינו סמוכים ודרשינן לפנייהם ולא לפני הדיוטות ואנו הדיוטות אנו לפיכך אין הדיינים מן התורה אלא דשליחותיהו דקמאי עבדינן:

יא. ב"ח חושן משפט סימן א

ונראה מדהביא רבינו ההיא דמכות אלמא דאתא לאוריי דלדידן נמי דליכא סמוכין אלא דשליחותיהו דקמאי עבדינן לא עדיף מינייהו ואין חיוב להושיב בית דין בחוצה לארץ אלא בכל פלך ופלך בלבד ולא בכל עיר ועיר כי היכא דמושיבין בזמן דהוו סמוכין:

יב. שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן ב סעיף א

כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בא", אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה) (טור), היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם, חובטים אותו על ידי עובדי כוכבים. (ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור) (טור בשם הרמב"ם בפרק כ"ד מסנהדרין). וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוסר ב"ד עליהם.

יג. ר"ן (על הרי"ף) מסכת שבועות דף טו עמוד ב

מתני' והם יודעין לו עדות עד מפי עד. הקשה הרמב"ן ז"ל למה לי למיתני הכי פשיטא דאי משום קרובים או פסולין הא תנן ברישא דמתני' דאינה נוהגת בהן ואי משום עד מפי עד דקמ"ל דפסול פשיטא והא קתני לה בסנהדרין [דף כט. ודף לז א] בהדיא ותירץ דאתא לאשמועינן [שאפילו] האמינן הנתבע על עצמו שאם יבאו ויעידו [יתן] אפ"ה פטורין כיון שמן הדין אינם נאמנים וכענין שאמרו בירושלמי דגרסינן התם עד אחד שאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשנים יכול יהא חייב ת"ל והוא עד או ראה את הכשר להעיד עדות ממון יצא אחד שאינו כשר להעיד עדות ממון:

יד. **שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים** סימן א הקדמה - סעיף א

מנוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ, ובו ו' סעיפים. בזמן הזה, דנים הדיינים דיני הודאות והלוואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו, שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כס; אבל דברים שאינם מצויים, אף על פי שיש בהם חסרון כס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או דברים שאין בהם חסרון כס אף על פי שהם מצויים, כגון תשלומי כפל, וכן כל הקנסות שקנסו חכמים, כתוקע לחבירו (פי' שתוקע בקול באזנו ומבעיתו), וכסוטר את חבירו (פי' מכה בידו על הלחי), וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק, או שמשלם חצי נזק, אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בארץ ישראל, חוץ מחצי נזק צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס.

טו. **סמ"ע** סימן א ס"ק א

עוד כתב הטור [דאיתא בגמרא פ"ק דסנהדרין [ז' ע"ב]] אמר רבי ירמיה אשר תשים לפניהם, אשר תלמדם מיבעי ליה, אלא אלו כלי הדיינים כו', וכתב רב האי, ב"ד צריך שיהא לו מזומן במושב ב"ד מקל לרדות בו ורצועה להלקות בה ושופר לנדות בו כו'. ומהתימה על המחבר ועל מור"ם ז"ל שהשמיטו זה, וגם לא ראיתי לרבנן קשישאי נזהרין בזה שיהא לפניהם אלו הכלים הנ"ל. ואפשר דס"ל דלא הוצרכו לזה אלא לדיינים סמוכים, דתשים לפניהם כתיב, אבל סתימת לשון רב האי הנ"ל והטור שהביאו לא משמע הכי, וצ"ע:

טז. **רמב"ן דברים** פרק טז פסוק יח (פרשת שופטים)

אבל במסכת מכות (ז א) שנו, והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם, מלמד שסנהדרין נהגת בארץ ובחוצה לארץ, אם כן למה נאמר שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך, אלא בארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, בחוצה לארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ונראה מזה שחייבין למנות סנהדרין בחוצה לארץ, ולא בכל עיר ועיר כארץ ישראל אלא פלכים פלכים, אם כן המצוה הזאת נהגת בכל זמן בדיני ממונות ובדברים הנדונין בחוצה לארץ. אבל בזמן הזה לאחר שבטלה הסמיכה, כיון שכל המשפטים בטלים מן התורה, דכתיב לפניהם ולא לפני הדיינות, ואנן הדיינות אנן, ואין דיינין בחוצה לארץ אלא תקנה דשליחותיהו עבדינן (גיטין פח ב), אין אנו חייבים במצות מינוי שופטים מן התורה כלל:

יז. **תלמוד בבלי מסכת גיטין** דף פח עמוד ב

אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיתי, א"ל: והא אנן הדיינות אנן, ותניא, היה ר"ט אומר: כל מקום שאתה מוצא אגוריות של עובדי כוכבים, אף על פי שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר: ואלה

המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר: לפניהם - ולא לפני הדיינות! א"ל: אנן שליחותיהו קא עבדינן, מידי דהוה אהודאות והלוואות. אי הכי, גזילות וחבלות נמי! כי עבדינן שליחותיהו - במילתא דשכיחא, במילתא דלא שכיחא - לא עבדינן שליחותיהו.

יח. **חדושי הרמב"ן מסכת יבמות** דף מו עמוד ב

וקשיא לן כיון דגר דצריך שלשה משום משפט דכתיב ביה ליבעי נמי מומחין, שהרי אפילו עשרה והן הדיינות שדנו אין דיניהם דין מן התורה, וליכא למימר משפט דכתיב ביה אסמכתא דרבנן הוא דהא מכאן אמר ר' יהודה נגיייר בינו לבין עצמו אינו גר, ואיכא למימר מדאורייתא הכי נמי אלא אנן שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה אגיתי דמעשינן ואקדושי דדיינינן בהו משום שליחותיהו כדאיתא בפ' המגרש (פ"ח ב'), ולא דאיך דשליחותא דהדיינות משום תקנתא דרבנן וגבי קדושין וגיטין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, אבל גבי גר היכי מנסבין ליה בת ישראל, ואפשר דגר צריך שלשה גמרא ומשפט כתיב ביה אסמכתא וכי גמירי שלשה גמירי מומחין לא גמירי, ואי קשיא למאי דאמרין דבעינן מומחין בזמן הזה דליכא מומחין בעונות היכי מקבלינן גרים, איכא למימר נפקא לן הא מהיכא דנפקא לן הרצאת דמים דגרסינן בכריתות בפ' ד' מחוסרי כפרה (ט' א') אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם כתיב, ואפשר דמן התורה אפילו הדיינות דנין בשליחותיהו דמומחין.

יט. **קריית ספר הלכות סנהדרין** פרק ה

דיני קנסות אין דנין אותן אלא ג' מומחין והם הסמוכים בא"י דכתיב אל האלהים והוא לשון גדולה ורבנות ואין לשון אלהים פחות משנים ואין ב"ד שקול דצריך לקיים בו אחרי רבים להטות ואם יתחלקו לחצאין אין כאן רבים הלכך מוציאין עוד אחד הרי ג' ושאר דיני ממונות לא בעי ג' אלא מדרבנן וכדאמרין לעיל. כל הנסמכים בא"י דנין דיני קנסות אפילו בח"ל דסנהדרין נוהגת בח"ל כדתנן התם וכן אפילו בלא סמיכה נראה דמדאורייתא דנין דייני ח"ל אפילו בדבר שאינו מצוי בדיני ארץ דבזמן שאין סמיכה כולן שוין והכל הולך אחר החכמה:

כ. **תלמוד בבלי מסכת בבא קמא** דף פד עמוד א

רבא לטעמיה, דאמר רבא: נזקי שור בשור ונזקי שור באדם - גובין אותו בבבל, נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור - אין גובין אותו בבבל. מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא? אלהים בעינן וליכא, נזקי שור בשור ושור באדם נמי אלהים בעינן וליכא! אלא מאי שנא שור בשור ושור באדם? דשליחותיהו קא עבדינן, מידי דהוה אהודאות והלוואות, אדם

ובשעת ייחודו של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה הלכך צריך להתייחד עמה בע"ש מבעוד יום הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת דע"י החופה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוא כקונה קנין בשבת וכן נמי לכונוס בששי ולבעול בשבת לא דאין בתי דינים קבועים בשבת. ומה שנהגו האידנא לכונוס בששי היינו משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינים קבועים ומי שיש לו עסק מכניף שלשה ומסדר טענותיו בפניהם וזה יכול לעשות אפילו בשבת.

כה. **טור אבן העזר הלכות קידושין סימן סד**

ובזמן הזה שאין זמן קבוע לשיבת ב"ד יכול לישא בכל יום שירצה מימות החול ובלבד שיהיה לו צרכי סעודה מוכן וכו' אבל אין כונסין את הבתולה לחופה ביום שבת לפי שעל ידי החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוא ליה כקונה קנין בשבת ואלמנה אין חופה קונה בה אלא ע"י יחוד של ביאה זוכה במציאתה לפיכך צריך להתייחד עמה בע"ש כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת וכן אין לכונוס הבתולה ביום ששי לבעול ביום שבת לפי שאין בתי דינים קבועים בשבת וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומה שנהגו האידנא לכונוס ביום ששי משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינים קבועים ומי שיש לו עסק מקבץ ג' ומסדר טענותיו לפניהם וזה יכול לעשות אפילו בשבת.

כו. **ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קעו**

והמצוה הקע"ו היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות הטוב ויזהירו מן הרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש ואיש. ומתנאי מצוה זו שיהיו השופטים האלו מדרגה למעלה ממדרגה. וזה בשיתמנו בכל עיר שלשה ועשרים דיינים מקובצים כלם במקום אחד בשער העיר שהיא ראויה למספר הזה. ואלו הם סנהדרין קטנה. ויתמנו בירושלם בית דין הגדול משבעים דיינים. ויתמנה אחד על אלו השבעים והוא ראש הישיבה והוא שיקראוהו החכמים (על"ת שיו וש"נ) נשיא גם כן. ויהו כלם מקובצים במקום אחד מיוחד להם. ועיר שאנשיה מעטים שאינה ראויה לסנהדרין קטנה יתמנו בה שלשה לעשות הדינים הקטנים. והדבר הקשה יביאו למי שהוא למעלה מהם. וכן ימנו שוטרים ונוגשים בעם יסובבו בשוקים וברחובות ויביטו עיניו העם בעסקיהם עד שלא יעשו עול ואפילו בדבר מועט. והצווי שבא במצוה זו הוא אמרו (ר"פ שופטים) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך.

כז. **רמב"ם הלכות סנהדרין פרק א הלכה א - ד**

מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך, שופטים אלו הדיינים הקבועים בבית דין ובעלי דינים

באדם ואדם בשור נמי שליחותיהו קא עבדינן, מידי דהוה אהודאות והלואות! וכו' אלא, כי עבדינן שליחותיהו - במילתא דשכיחא ואית ביה חסרון כיס, אבל מילתא דשכיחא ולית ביה חסרון כיס, אי נמי מילתא דלא שכיחא ואית ביה חסרון כיס - לא עבדינן שליחותיהו; הלכך אדם באדם, אף על גב דאית ביה חסרון כיס, כיון דלא שכיחא - לא עבדינן שליחותיהו, בושא אף על גב דשכיחא, כיון דלית ביה חסרון כיס - לא עבדינן שליחותיהו. וכו' אלא, כי קאמר רבא - בשן ורגל, דמועדין מתחילתן נינהו.

כח. **רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ב הלכה י**

אף על פי שאין בית דין פחות משלשה מותר לאחד לדון מן התורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך ומדברי סופרים עד שיהיו שלשה, ושנים שדנו אין דיניהן דין.

כב. **רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ה הלכה ח**

דיני קנסות כגון גזילות וחבלות ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה וכיוצא בהן אין דנין אותם אלא שלשה מומחים והם הסמוכין בארץ ישראל, אבל שאר דיני ממונות כגון הודאות והלואות אינן צריכין מומחה אלא אפילו שלשה הדיוטות ואפילו אחד מומחה דן אותן, לפיכך דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ, אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים שליחות בית דין של ארץ ישראל עושין, ואין להן רשות לדון דיני קנסות בשליחותן.

כג. **תוספות מסכת סנהדרין דף ב עמוד ב ד"ה ליבעי נמי**

ליבעי נמי מומחין - תימה דמשמע הכא דממעטינן הדיוטות מדכתיב אלהים ובפרק המגרש (גיטין דף פח:) ממעט להו מדכתיב לפניהם ולא לפני עכו"ם ולא לפני הדיוטות וכו' ונראה לפרש דבגיטין לענין מילי דכפייא איירי דאהכי מייתי לה דאביי אשכח לרב יוסף דהוה יתיב וקא מעשה אגיטין אמר ליה והאנן הדיוטות אנן אבל אלהים לאו אמילי דעשוי מיירי אלא בדין בעלמא והא דמשמע ליה מילי דעשוי מלפניהם משום דדרשינן לקמן (דף ז.) מאשר תשים אלו כלי הדיינים דשייך בהן שימה.

כד. **רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן ג**

אמר רב שמואל בר רב יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינים יושבין אלא בשני ובחמישי אבל במקום שבת דינים קבועים בכל יום אשה נישאת בכל יום והוא דטריח ליה. וכו' נישאת בכל יום האי בכל יום לאו דווקא דבכל יום שבת אינה נישאת דאמרין בירושלמי אמר רב מתניא הדא אמרה אלן דכנסין ארמלין בערב שבת צריכין למיכנס מבעוד יום שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת לפי שאלמנה אין לה חופה

באים לפנייהם, שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדים לפני הדיינים המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם ע"פ הדיינים וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לבית דין ודין אותו כפי רשעו.

אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד, אבל בחוצה לארץ אין חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך שנאמר תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך.

כמה בתי דינים קבועין יהיו בישראל וכמה יהיה מניינן, קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרין גדולה ומניינם שבעים ואחד, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנאמר והתיצבו שם עמך הרי שבעים ואחד, הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו, ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב מימינו והוא הנקרא אב בית דין ושאר השבעים יושבין לפניו כפי שניהם וכפי מעלתם, כל הגדול מחבירו בחכמה יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחבירו, והם יושבין בכמו חצי גורן, בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין כולן, ועוד מעמידין שני בתי דינים של עשרים ושלושה עשרים ושלושה אחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הבית, ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר סנהדרין קטנה ויושבת בשער העיר שנאמר והציגו בשער משפט, וכמה יהיה מניינם עשרים ושלושה דיינים והגדול בחכמה שבכולן ראש עליהן והשאר יושבין בעיגול כמו חצי גורן כדי שיהא הראש רואה את כולן.

עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידין בה שלשה דיינים שאין בית דין פחות משלושה כדי שיהא בהן רוב ומיעוט אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדיינים.

כח. כסף משנה הלכות סנהדרין פרק א הלכה ד

עיר שאין בה ק"כ וכו'. נלמד מדתנן בסוף פ"ק כמה יהא בעיר ותהיה ראויה לסנהדרין ק"כ והא פשיטא שאין מניחין אותה בלא ב"ד ופחות שבבתי דינים הוא של שלשה:

כט. רמב"ן דברים פרק טז פסוק יח (פרשת שופטים)

צוה בתורה, עד האלהים יבא דבר שניהם (שמות כב ח), ונתן בפלילים (שם כא כב), אם כן מצוה שיהיו לישראל פלילים. וביאר בכאן שישימו השופטים בכל עריהם כאשר יתן להם השם את הארץ וכו'.

ל. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף טז עמוד ב

ואין עושין סנהדראות כו'. מנא לך? - כדאשכחן במשה, דאוקי סנהדראות, ומשה במקום שבעים וחד קאי. תנו רבנן: מניין

שמעמידין שופטים לישראל? תלמוד לומר שופטים תתן, שוטרים לישראל מניין - תלמוד לומר שוטרים תתן, שופטים לכל שבט ושבט מניין - תלמוד לומר שופטים לשבטיך, שוטרים לכל שבט ושבט מניין - תלמוד לומר שופטים לשבטיך, שופטים לכל עיר ועיר מניין - תלמוד לומר שופטים לשעריך, שוטרים לכל עיר ועיר מניין - תלמוד לומר שופטים לשעריך. רבי יהודה אומר: אחד ממונה על כולן, שנאמר תתן - לך.

לא. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ה הלכה א

אין מעמידין מלך אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין עושין סנהדרין קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר ועיר אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין דנין לא את השבט שהודח כולו ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול בדיני נפשות אלא בבית דין הגדול, אבל דיני ממונות [של כהן גדול] בשלשה, וכן אין עושין זקן ממרא ולא עושין עיר הנדחת ולא משקין את הסוטה אלא בבית דין הגדול, ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות ולא מוציאין למלחמת הרשות ולמדידת החלל אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר כל הדבר הגדול יביאו אליך.

לב. תוספות מסכת בבא קמא דף פב עמוד א ד"ה ודין בב'

ודנין בב' ובה' - וא"ת והלא קודם תקנת עזרא היו בית דין קבועין בכל יום כדאמר בכתובות (דף ג. ושם) א"כ מה תיקן עזרא וכי תיקן שלא יהו קבועין אלא בב' ובה' ואומר ר"ת שלא היו קבועין תחילה בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן בכל עיר ועיר בב' ובה'.

לג. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

דתנא דבי מנשה: שבע מצות נצטוו בני נח: עבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים, גזל, ואבר מן החי, סירוס, וכלאים. רבי יהודה אומר: אדם הראשון לא נצטווה אלא על עבודה זרה בלבד, שנאמר ויצו ה' אלהים על האדם. רבי יהודה בן בתירה אומר: אף על ברכת השם, ויש אומרים: אף על הדינים.

לד. רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה יד

וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם.

לה. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נט עמוד א

אמר מר: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה. אדרבה, מדנשנית בסיני - לישראל נאמרה ולא לבני

נח! - מדאיתני עבודה זרה בסיני, ואשכחן דענש נכרי עילוה - שמע מינה לזה ולזה נאמרה. לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח. אדרבה, מדלא נישנית בסיני לבני נח נאמרה ולא לישראל! - ליכא מידעם דלישראל שרי ולנכרי אסור.

לו. שלטי הגבורים מסכת סנהדרין דף יא עמוד א

כתוב בספר התרומות שער מ"ט בענין שטר משכונא שכל דין שאינו נמצא אצלנו ואין לנו מנהג שנדון בו כמנהג הנכרים ועוד כתב בעל התרומות וכן אני אומר לכל דבר שאין דינו מפורש אצלנו ואין לנו מנהג ידוע שהולכין בו אחר מנהגות שלהם שקרוב דבר זה לדינא דמלכותא דינא והם דנין על המנהגות.

לז. ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קמד

שפטים ושוטרים, מנין שממנים בית דין לכל ישראל תלמוד לומר שפטים תתן לך, ומנין שממנים שוטרים לכל ישראל תלמוד לומר שוטרים תתן לך, וכו' ושפטו את העם, בעל כרחם. משפט צדק, והלא כבר נאמר לא תטה משפט מה תלמוד לומר משפט צדק זה מנוי הדיינים.

לח. פסיקתא זוטריתא (לקח טוב) דברים דף כח עמוד א

תניא שופטים ושוטרים. רבי אליעזר בן שמוע אומר אם יש שוטרים יש שופטים אם אין שוטרים אין שופטים. תנו רבנן מנין שממנים בית דין על ישראל כולו ת"ל שופטים תתן. שוטרים לכל ישראל מנין. ת"ל שוטרים תתן. רבי יהודה אומר מנין שממנים אחד על כלם ת"ל תתן לך. ומנין שממנים בית דין לכל עיר ועיר ת"ל שופטים תתן לך בכל שעריך. שוטרים לכל עיר ועיר מנין ת"ל שוטרים לשעריך. בית דין לכל שבט ושבט מנין ת"ל אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך. שוטרים לכל שבט ושבט מנין ת"ל (דברים א) ושוטרים לשבטיכם. רבן שמעון בן גמליאל אומר לשבטיכם. ושפטו. מצוה בשבט לדון את שבטו. ושפטו את העם. על כרחן. משפט צדק. זו מצות הדיינים שיהו מנוקים בצדק:

לט. שו"ת הרשב"א חלק א סימן יח

שאלת למה אין מברכין על המצות כולן כגון המלוה את חברו והטוען עמו וכיוצא בהן.

תשובה זו שאלה עמוקה ודבר שעמדו עליו הראשונים זצ"ל ונסתבכו בו הרבה מפני מה מברכין על מקצתן ואין מברכין על כולן ואי זו שמברכין עליה ואי זו שאין מברכין עליה. ואין הענין תלוי בטעם אחד שאתן לך כלל אחד בהם. אלא כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין עליה כגון השמטת כספים וכיוצא בהן. וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה. מפני שאפשר שלא יתמצא בה חברו ונמצא מעשה

מתבטל. כגון מתנות עניים והלואת הדלים ונתינת צדקה והעניקה וכיוצא בהם. וכן על דבר שהוא מסור לבית דין כגון עשיית הדין שמא לא יקבלו בעלי דין את דעתו.

מ. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ו הלכה א

רבי חגי ורבי ירמיה סלקון לבי חנוותא קפץ רבי חגי ובירך עליהן אמר ליה רבי ירמיה יאות עבדת שכל המצות טעונות ברכה ומניין שכל המצות טעונות ברכה רבי תנחומא רבי אבא בר כהנא בשם רבי אלעזר [שמות כד יב] ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה הקיש תורה למצות מה תורה טעונה ברכה אף מצות טעונות ברכה.

מא. מהר"א פולדא שם

לבי חנוותא - למקום שדנים שם בי דינא. כמו אפיקו לי מני חנותאי (סנהדרין זב), וכדאמר בחלק (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א) מן סדרא רבה עד חנותיה דר' הושעיה, מן בית המדרש עד ישיבת הדיינים, וברך על המצוות על שישבו לדין דינא.

מב. כנסת הגדולה הגהות טור חושן משפט סימן א

ועוד הזהיר עלינו בעשה בצדק תשפוט עמיתך וכו'. נ"ב. אין מברכין על מצוה זו מפני שאינה תלויה ביד הדיינים שמא לא יתצו הבעלי דינים לקבל דעתו. הרשב"א ז"ל בתשוב' סי' י"ח ובתשו' להרמב"ן ז"ל סי' קפ"ט. א"נ מחלי אהדי מאי דתבעי. הר"ד אבודרהם ז"ל ברא' ספרו בשער ג' בש' הר"י בן פלט ז"ל, ובש' הראב"ד ז"ל כת' מפני שיש בה קלקול אחרים.

מג. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קסא סעיף ה

רבית דאורייתא שהוא בדרך הלואה בדבר קצוב, יוצאה בדיינים שהיו כופין ומכין אותו עד שתצא נפשו אבל אין בית דין יורדין לנכסיו. וכן בהלווה על חצרו ואמר לו: על מנת שידור בו חנם או שישכרנו לו בפחות וכיוצא בו.

מד. חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קעה עמוד ב

ולמ"ד שעבודא לאו דאורייתא אין ב"ד יורדין לנכסיו אלא שכופין אותו בשוטים עד שתצא נפשו, וכדאמרין בכתובות (פ"ו א') אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה [אמר לא ניהא לי דאעביד מצוה] מאי אמר ליה תנינא אמרו לו עשה סוכה ואמר איני עושה מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו, אלמא אפי' לבני חרי ידיה אין ב"ד יורדין לנכסיו אלא שכופין ב"ד בשוטים לקיים מצוה, וק"ל איך אפשר לומר כן והלא קראי כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, וכן בכל דוכתא אמרינן [דמשלם בארבעה אבות] נזיקין ובד' שומרים, וכ"ת מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא הא אפילו בשטר מלוה אמרו שעבודא לאו דאורייתא כדמוכח סוגיין, וליכא למימר

דנזיקין ושומרים שאני דהא בסוגיין אקשינן מנזיקין מהחופר בור, ויש שתירצו דקראי מצות תשלומין ופרעון הוא דרמו עליה דבעל חוב ושומרים ומזיקין, וקפרישו מן הדין מצוותיה דכל חד וחד, אבל לעולם אין בית דין יורדין לנכסים מן התורה, וכל גוביינות הנזכרות בתלמוד ובמשנה מדרבנן הוא, ואין זה מחזור, והנכון דהתם בכתובות הכי אהדר ליה רב פפא דכיון שכופין על מצות עשה בשוטים עד שתצא נפשו סברא הוא דכפייה בכאן לירד לנכסים, והא טבא לתרווייהו ועד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו. מפי מורי הרב בשם רבו זצ"ל.

מה. **אור החיים דברים** פרק טז פסוק יח (פרשת שופטים)

וטעם השוטרים אמרו בפסיקתא ר' אלעזר בן שמוע אומר אם יש שוטרים יש שופטים אם אין שוטרים אין שופטים ע"כ, הדברים מוכיחים שאם אין שוטרים אין חיוב מצות שופטים, ומעתה כל שיודעים ישראל שהעם אינם נשמעים לשופטים והשופטים אינם יכולים לכופם אין חיוב במינוי השופטים, וכל שהעם נשמעים לדייניהם בלא שוטרים חייבין למנות שופטים וקוראים אנו בשופט זה שופט ושוטר: